

Met waterteunisbloem overwoekerde sloot.

foto's NVWA

Extra opletten op de waterteunisbloem

Vooral natuurontwikkelingsprojecten zijn ‘erg in trek’

De kans is groot dat kanoërs, zeilers, wellicht zwemmers en waarschijnlijk ook waterbeheerders deze zomer weer hebben bijgedragen aan de verdere verspreiding van de invasieve exoot waterteunisbloem. We gaan er maar vanuit dat het zonder opzet gebeurt. Het is nu eenmaal erg lastig te voorkomen. Kleine stukjes planten die in machines, onder boten of peddels blijven hangen, kunnen nieuwe plekken besmetten. Daar groeit de waterteunisbloem uit tot een nieuwe kolonie. De Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE) heeft samen met de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) een praktijkadvies geschreven over hoe om te gaan met deze exoot.

tekst Geert van Duinhoven (VBNE)

> Waterteunisbloemen groeien op voedselrijke oevers van stilstaand en stromend water van rivieren, sloten, kanalen, beken en vennen. Ook staan ze op droogvallende oevers, droogvallende strangen en nevengeulen van rivieren, beekmondingen en in vochtige graslanden. De planten zijn winterhard en kunnen tegen warme en licht brakke omstandigheden. Beide soorten wortelen in de oever en groeien vanaf daar het water in. In het water vormen ze dichte, drijvende matten. Waar het water sneller stroomt, zoals in rivieren en beken, vormen waterteunisbloemen geen drijvende matten, maar bedekken ze de gehele oever. De stengels kunnen tot 3 meter lang worden. De zijtakken van de stengels komen 10 tot 40 centimeter boven het water uit. De drijvende bladeren zijn rond en de bladeren boven water langwerpig.

Waterteunisbloemen hebben grote, gele bloemen die op de matten op rode, verticale bloestengels staan. De bloeiperiode is in Nederland van juni tot en met september.

Twee soorten

Tien jaar geleden kwamen de kleine waterteunisbloem en de waterteunisbloem op slechts enkele plekken voor, maar inmiddels is in ieder geval de waterteunisbloem in elke provincie een plaag. De verspreiding van beide soorten verschilt. Daarom is het zo belangrijk ze goed uit elkaar te houden. De waterteunisbloem (*Ludwigia grandiflora*) is al verspreid over heel Nederland. Deze soort is niet meer weg te krijgen, alleen nog te beheersen. De soorten lijken heel erg op elkaar en groeien onder dezelfde omstandigheden. De juiste soort is alleen te herkennen door in te zoomen op de kroonbladeren, het blad van de bloeiende takken en de steunbladeren. Bij de waterteunis-

bloem zijn alleen de opgaande stengels waaraan bloemen staan rood gekleurd, terwijl bij de kleine waterteunisbloem alle stengels vuurrood zijn. De waterteunisbloem heeft een wigvormige, langs de steel aflopende voet. De kleine waterteunisbloem heeft een duidelijke bladsteel zonder bladschijf erlangs. Verder zijn de steunblaadjes bij de waterteunisbloem driehoekig, dun en plat en bij de kleine waterteunisbloem rond tot ovaal en meer vlezig. Beide waterteunisbloemen lijken ook enigszins op het inheemse waterlepelkje. De kleine waterteunisbloem heet niet voor niets officieel postelein-waterlepelkje.

Dikke matten

Maar hoe mooi en fleurig ze soms dan ook mogen zijn langs de waterkant: beide soorten zijn zeer schadelijk. De grote hoeveelheid biomassa bedreigt de doorstroming van watergangen en belemmert door overschaduwing de groei van ondergedoken waterplanten. De oorspronkelijk aanwezige fauna verarmt en in stilstaande wateren ontstaat zuurstofgebrek. Eenmaal “besmet” zal een watergang snel dichtgroeien en wordt uitroeien steeds lastiger. Verspreiding vindt vooral plaats, doordat afgebroken delen van de stengels uitgroeien tot nieuwe planten. Als de stengels meedrijven met water of ergens aan vast blijven zitten, vestigen de planten zich op nieuwe plekken. Ook kan waterteunisbloem zich verspreiden door vertrapting door vee, ganzen of mensen. Zo kan een heel stroomgebied besmet raken. De exoot vestigt zich heel makkelijk in open, slikkige terreinen. Zeker gebieden met grootschalige natte natuurontwikkeling bieden waterteunisbloemen helaas een uitstekende vestigingsklimaat. Het blijkt dat

als op minder dan 500 meter van een natuurontwikkelingsgebied waterteunisbloem voorkomt, deze dan hoogstwaarschijnlijk ook in de nieuwe natuur vestigt. En daar hebben ze vaak de ruimte om snel en ongebreideld uit te groeien, omdat er nog weinig concurrentie is van inheemse soorten. In deze gebieden is het dus extra belangrijk om goed op te letten of de waterteunisbloem in het gebied opduikt.

Bestrijden

Eenmaal in een gebied is de bestrijding volgens het *Praktijkadvies Waterteunisbloem* niet veel anders dan van andere mogelijke exoten. Van belang is om goed op te letten op locaties waar de soort zich goed thuis voelt. Dat zijn dus de natte slikkige gebieden, waar de waterteunisbloem de ruimte heeft. Alle medewerkers van een natuurorganisatie of waterschap zouden oog moeten hebben voor de jonge waterteunisbloemen en direct op de rem moeten trappen als ze de soort ontdekken. Het kan natuurlijk dat zij waterteunisbloemen ontdekken tijdens het reguliere beheer en monitoring. Bijvoorbeeld bij het uitvoeren van SNL-karteringen of het maaien, herprofilen en baggeren van watergangen. In dat geval moeten ze meteen de werkzaamheden stilleggen en de locatie afzetten. Net als bij andere invasieve exoten geldt ook hier: hoe sneller je ingrijpt, hoe kleiner de kans op verdere verspreiding en hoe effectiever de bestrijding is. Dat betekent dat je bij de eerste kiemplantjes meteen actie onderneemt en ze zorgvuldig handmatig verwijdert. Als er vee graast, is het noodzakelijk om het “besmette” deel uit te rasteren. Vervolgens is het van belang om alle mogelijke betrokkenen (pachter, Rijkswaterstaat,

waterschap et cetera) op de hoogte te stellen van de vondst. Als de besmetting al verder is, is het raadzaam om snel maar gedegen een plan op te stellen waarin je vermeldt wat er aan de hand is, de exacte locaties aangeeft en vervolgens het plan van aanpak beschrijft. Groeiplaatsen groter dan 1 vierkante meter kan je het beste met (amfibie)kranen mechanisch afgraven tot een diepte van ongeveer 30 centimeter. Het is van groot belang dat je hygiënisch te werk gaat. Maar al te vaak faalt de bestrijding van invasieve exoten door onvoldoende schoon werken. Dit leidt dan tot een nog groter probleem, omdat de achtergebleven exoten in het verstoorde terrein het extra goed doen. Of erger nog: de besmette machines besmetten een volgend terrein.

Maaien helpt niet

De afgelopen jaren is al de nodige ervaring opgedaan met andere manieren van bestrijden. Afdekken met doek of intensief maaien helpen in ieder geval niet. Ook intensief maaien met een maaizuigcombinatie is helaas niet effectief. Er zijn aanwijzingen dat behandelen met zout wel kan helpen, maar daar is voorlopig nog te weinig zekerheid over. (Op eiland Tiengemeten wordt hiermee geëxperimenteerd.) Datzelfde geldt voor het branden of het tijdelijk verlagen van het peil tijdens een vorstperiode. Deze laatste methoden zijn waarschijnlijk in combinatie met andere methoden enigszins effectief, maar ook hier is nog onvoldoende zekerheid over.<

g.vanduinhoven@vbne.nl

Het volledige advies is als pdf te lezen op de website van de VBNE: www.vbne.nl

foto provincie Gelderland

Mechanische bestrijding van waterteunisbloemen is vaak zeer arbeidsintensief en dus duur.